

adhibetur extrinsecus. Alioqui etiamsi ipse Deus, ulens creatura sibi subdita in aliqua specie humana, sensus alloquatur humanos, sive istos corporis, sive illos quos istis simillimos habemus in somnis, nec interiori gratia mentem regat, atque agat, nihil prodest homini omnis prædicatio veritatis. Per quæ verba aperte declarat quod dicebamus, tunc internam gratiam esse altioris ordinis ab omni illa quæ per causas secundas fit, aut fieri potest. Et hoc ipsum significavit Augustinus in verbis illis: *Valde remota est a sensibus hæc schola, in qua Pater auditur.* Et docet lib. de Prædestinat. Sanctor., cap. 8; significat enim gratiam illam talem esse, ut suo genere non possit per sensus acquiri, ac subinde esse per se infusam. Et hanc mentem Augustini cum eodem modo loquendi imitati sunt Prosper contra Collator., cap. 9, et 1 de Vocat. gent., cap. 8 et 9; et Fulgentius, lib. 1 ad Monimum, cap. 28, et lib. de Incarnat. et Grat., cap. 17 et sequentibus; et Petrus Diaconus, cap. 6; et Gregor., lib. 3 Reg., cap. 5; et Bernard., lib. de Grat. et liber. arbitr., præsertim circa finem. Et in eodem sensu loquuntur Concilia de prima vocatione, inspiratione aut illuminatione fidei, præsertim Arausicanum et Tridentinum, locis sæpe citatis.

15. *Ratione munitur assertio.* — Ratio vero hujus assertionis reddi potest. Primo, a posteriori, quia si isti actus essent naturales quoad substantiam, non essent per se infusi; ergo, quantum est ex se, possent interdum fieri in nobis per acquisitionem ex sensibus et sensibilibus objectis. Consequens autem admitti non potest, alias posset in aliquo casu homo habere sufficientem excitationem ad credendum ex vi externæ prædicationis, sine peculiari interna inspiratione a Deo immissa, quod repugnat definitionibus fidei. Unde a contrario argumentor secundo, quia per hanc excitationem sufficientem datur homini posse supernaturaliter credere; sed sola naturalis entitas non est sufficiens ad dandam hanc potestatem, quia est altioris ordinis, et per illam elevatur potentia ad agendum ultra vires naturales; ergo necesse est ut talis gratia excitans sit in sua entitate ejusdem ordinis supernaturalis. Tertio, potest hoc declarari, quia non est impossibile infundi hominibus hujusmodi motus hæc modo supernaturales, et illi sunt magis accommodati ad elevandas potentias animæ ad ordinem supernaturalem, suavi modo, et cum majori proportionem respectu perfectorum actuum supernaturalium; ergo ita fieri cre-

dendum est. Consequentia cum minori patent. Major autem constabit respondendo ad posteriorem rationem dubitandi, quæ contra hanc partem directe procedebat.

16. *Diluitur secunda ratio dubitandi supra n. 3.* — Et imprimis in ea sumebatur actus istos non habere virtutes infusas ad quas pertineant. Respondemus autem posse optime ad dona vel virtutes revocari, nam hæc excitatio supernaturalis, prout in intellectu tribuitur, ad intellectualia dona Spiritus Sancti pertinere videtur, nam et in modo quo infunditur per specialem impulsu prævenientem, atque in munere seu officio cum illis donis convenit, quia talis gratia est interna doctrina Spiritus Sancti, ad quam duo spectant, scilicet, specialiter dirigere intellectum, ut supernaturalia mysteria credenda vel amanda convenienter apprehendat, et de illis rectum iudicium practicum ferat. Utrumque autem ex his muneribus pertinet ad dona Spiritus Sancti, prius ad intellectum, posterius vero ad consilium, et suo modo ad scientiam et sapientiam, quatenus res propositæ dignæ creditu, vel amore, vel executione, vel fuga æstimari possunt. Et quamvis in principio vocationis nondum homo receperit habitus horum donorum, nihilominus ex motione Spiritus Sancti potest elicere aliquos actus qui sint veluti inchoationes eorum, qui actus licet sint imperfecti, nihilominus, in modo quo circa sua objecta versantur, eandem rationem formalem suæ specificationis supernaturalis participant, quam habent actus perfecti ab habitibus illorum donorum eliciti.

17. *Motus hujus gratiæ pertinentes ad voluntatem reducuntur ad virtutes infusas.* — Simili modo motus hujus gratiæ pertinentes ad voluntatem, ad virtutes infusas revocari facile possunt. Nam si talis actus sit desiderium imperfectum salutis, ad spem reducitur: idemque dicimus de imperfecto timore gehennæ; si vero sit complacentia aliqua in bono divino, vel affectio imperfecta ad Deum ipsum, inchoatio est quædam charitatis, et cum eadem proportionem discurre potest per alias virtutes infusas. Quibus addi potest quod supra libro secundo diximus, inter actus deliberatos harum virtutum dari aliquos qui, licet imperfecti sint, supernaturalem substantiam et entitatem habent. Atque hanc explicationem horum actuum sumpsit ex Prospero, libro secundo de Vocat. gent., capite vigesimo secundo, alias nono, ubi de hac gratia excitante prius dicit, *in omnibus justificationibus princi-*

paliter præeminere. Et deinde declarat externum modum excitandi; tandem vero internum ita explicat: *Dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, et fidei affectionibus imbuendo.* Quod si quis objiciat, quia ante actum fidei nullus est supernaturalis motus in voluntate, respondemus id ad summum esse verum de actibus supernaturalibus plene deliberatis, et non in omnibus illis eodem modo, quia voluntas credendi supernaturalis est, et non supponit actum fidei, sed illum secum affert. Ad hos autem motus imperfectos et indeliberatos, sufficit practica motio intellectus per illuminationem et inspirationem Spiritus Sancti, quæ est quædam inchoatio, et initium fidei, quod habet locum in homine nondum credente; nam in eo qui jam credit, potest etiam ipsa fides excitari, et ad cæteras voluntatis motiones cooperari; et per hæc satis responsum est ad difficultatem positam in dicta ratione dubitandi in priori parte ejus; de altera vero parte dicam in capite sequenti.

CAPUT XI.

QUOMODO SUPERNATURALIS EXCITATIO EX NATURALIBUS ACTIBUS ECCLESIAE, SEU EORUM PER QUOS VOCATUR, PENDERE POSSIT.

1. *Status quæstionis duplex.* — Duo in titulo proponimus, quæ in ulteriori ratione dubitandi præcedentis quæstionis petebantur. Unum est, quomodo hæc gratia excitans, licet supernaturalis sit, pendere possit ex ministerio hominum, et prædicatione Ecclesiæ, et aliis objectis externis. Secundum est, quomodo pendeat a naturali conatu, vel aliquo libero usu recipientis illam, de qua re disputant inter se moderni Theologi; sed nullam rationem difficultatis aut controversiæ in hoc invenio.

2. *Certa suppositio ex dictis.* — *Excitatio gratiæ fieri potest mere interius, vel exterius.* — Circa primum ergo punctum suppono doctrinam supra traditam, scilicet, excitationem gratiæ dupliciter fieri posse, scilicet, mere interius, aut per aliquam exteriorem vel sensibilem motionem, quæ est doctrina Augustini, dicta quæst. 2 ad Simplicianum, et de Spirit. et litter., cap. 33 et 34, et lib. Octoginta trium Quæstionum, q. 68, et libr. 1 de Peccat. merit., cap. 35, et de Catechizand. rudib., cap. 4 et 5; et Prosperi, in lib. 2 de Vocat. gent., cap. 8 et 9, alias 25 et 26; et

D. Gregor., libr. 2 Reg., suo cap. 4, et circa illa verba capitis 3: *Vocavit Dominus Samuel;* et D. Thomæ, lect. 6 in ad Roman. 8, circa illa verba: *Quos prædestinavit, hos et vocavit.* Et ratio est, quia excitatio voluntatis non fit nisi prævia excitatione intellectus: at vero intellectus excitari potest vel immediate ab ipso Deo, ut ex Dei omnipotentia manifestum est, vel per objecta sensibilia, ut est illi connaturale. Quamvis autem, spectata conditione supernaturalium objectorum et actuum, excitatio interna et specialis immediate facta a solo Deo magis proportionata videatur, nihilominus, attenta hominis conditione, alter modus excitationis per sensibilia objecta est viatori homini magis accommodatus, et ideo secundum legem ordinariam et communem hunc modum Deus observat, ut usu ipso ac experientia constat, et ex Scriptura sumitur ad Rom. 10: *Fides ex auditu;* et Luc. 7: *Messis quidem multa, operarii autem pauci: rogare ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam;* et ideo Actor. 10, missus est Petrus ad Cornelium per peculiarem Dei revelationem; et cap. 16, missus est Paulus in Macedoniam, rogatus a viro Macedo, qui per visionem ei apparuit.

3. *Nodus difficultatis.* — *Placitum quorundam.* — *Placitum aliorum.* — Difficultas ergo posita quoad hanc partem procedit de hac posteriori et ordinaria excitatione divina, nam alia extraordinaria et mere interna a Deo solo in mente fit sine dependentia ab exteriori ministerio. De hac vero ordinaria negari non potest quin aliquo modo pendeat ab actibus sensibilibus, qui sunt naturales quoad substantiam. Dicunt vero aliqui hanc dependentiam non repugnare supernaturali excitationi, quia solum est tantum a conditione sine qua non, ex divina providentia et ordinatione: nam tota illa actio sensibilis, quæ ex parte ministrorum Ecclesiæ præcedit, solum est quasi applicatio materiæ, circa quam homo possit supernaturaliter operari, cui modo dicendi favet Paulus 1 ad Corinth. 3, dicens: *Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit;* et subjungit: *Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* In negotio etiam salutis omnes ministri Ecclesiæ tantum plantant et rigant, et ideo dicuntur non esse aliquid, quia non per se faciunt effectum, quamvis eorum ministerium necessarium sit, et ad eum scilicet modum quo in fructibus sensibilibus plantatio et riga-

tio necessaria est, non ut per se causet, sed ut conditio applicans activa passivis. Alii vero quibus hoc non satisfacit, dicunt ministerium Ecclesiæ non solum esse conditionem necessariam, sed etiam esse actionem causæ moralis suadentis, et invitantis exterius voluntatem. Nam talis causa aliquo modo operatur ad vocationem internam, disponendo subjectum, et ideo Paulus, eodem citato loco, Evangelii prædicatores vocat *adjuvatores Dei*; et 2 Corinth. 6, ait: *Adjuvantes exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*, etc. Sed hoc in re non differt a præcedenti, quia tota causalitas moralis physice non transcendit causalitatem per accidens, et juxta subjectam materiam non rarum est illam conditionem esse per modum exhortationis et inductionis moralis, præterquam quod etiam in hoc genere causalitatis moralis aliquid deest huic exteriori excitationi ministrorum Ecclesiæ, propter quod etiam in genere moralis causæ dici debet potius conditio necessaria, seu causa per accidens, quam propria causa per se, etiam moralis, ut videbimus.

4. *Assertio.* — *Dua res in hac excitatione consideranda, supernaturalitas, et gratia pura.* — *Supernaturalitati entitativæ non repugnat ministerium sensibile.* — Dico ergo duo posse in hac excitatione divina considerari, unum est esse entitatem supernaturalem, aliud, esse gratiam puram, seu gratis datam: neutri ergo rationi repugnat quod ab aliquo ministerio externo, seu actione sensibili pendeat. Prior pars declaratur, quia, ut dictum est, verbum externum non est propria causa excitationis supernaturalis, sed per modum signi excitantis mentem, et quasi præsentis occasionem, ut supernaturaliter a Deo excitari possit; ergo quod illa prævia occasio, et quasi physica præparatio, aut animi commotio naturalis sit, non obstat quominus motio, quæ a Deo solo per se ac principaliter fit, in sua entitate supernaturalis sit. Addo etiam quod, licet Deus uteretur verbo prædicationis, aut specie illius menti impressa, tanquam instrumento proprio et physico, ad excitandum intellectum, hoc non obstaret quominus illa excitatio esset in sua entitate supernaturalis, quia Deus potest uti re naturali, imo corporea, ad efficiendam rem supernaturalem. Unde aliqui probabiliter existimant per divina Sacramenta, præsertim per Eucharistiam, Deum excitare in accedentibus digne hujusmodi affectus gratiæ, quamvis supernaturales sint. Quod autem in hac parte dictum est de ministerio Ecclesiæ et externa

vocatione, extendi potest ad ministerium Angelorum, et ad vocationem, non solum externam, sed etiam internam, quatenus per Angelos fieri potest. Nam etiam illi non possunt per se efficere supernaturalem excitationem, hoc enim est proprium Dei, cujus solius est propriam gratiam infundere; possunt tamen ministerium aliquod adhibere, vel applicando objecta sensibus externis, vel interiora phantasmata excitando, ut mentem hominis attendere faciant, et (ut sic dicam) Deo præbeant occasionem supernaturaliter illum excitandi.

5. *Neque repugnat pure gratiæ.* — Altera pars de ratione gratiæ probatur. Primum, quia hoc ministerium Ecclesiæ, per se loquendo, non inducit apud Deum aliquam rationem debiti, propter quod Deus talem excitationem supernaturaliter dare teneatur, quia solum tenetur dare concursum generalem ex natura rei debitum illis actionibus, qui sufficere quidem ad excitandum in mente attentionem aliquam, vel conceptum; nunquam tamen satis erit ad excitationem necessariam ad supernaturalem concursum faciendum, nisi Deus altiori modo mentem ipsam moveat, ut supra declaratum est. Altior autem illa motio non fit debita propter prædicationem externam verbi Dei, vel aliud simile ministerium humanum, imo neque constat Deum ita promississe dare similes excitationes audientibus verbum Dei, vel oblata alia simili occasione, quin interdum eas negare possit et neget, propter hominis demerita, vel alia occulta judicia sua.

6. *Assertio ampliatur et illustratur.* — Dico vero ulterius quod, licet de hoc esset certa lex a Deo statuta, dandi (ut ita dicam) hanc efficaciam verbo Evangelii sui, ut ita sit virtus in salutem omni credenti, et quasi instrumentum ad convertendas et curandas animas, ideoque ad præsentiam ejus infallibiliter Deus excitet mentem non ponentem obicem, nihilominus hoc non minueret rationem gratiæ in tali excitatione; tum quia totum illud ministerium verbi Dei est ex providentia supernaturali, et pertinet ad gratiam Dei externam, et ita in suo genere gratis etiam datur; tum quia ipsamet prædicatio Evangelii non fit sine speciali auxilio Dei, quod auxilium, licet respectu ministrorum sit gratia proxime illis concessa ad operandum, etiam est gratia respectu audientium, propter quorum fructum vel conversionem datur, et ideo etiam ex hac parte initium vocationis est omnino gratuitum; tum denique, quia moraliter loquendo, illa exterior vocatio, et interior, quam Deus adjungit, non

sunt veluti duæ gratiæ, sed est una integra divina vocatio, ad eum modum quo ex actu interiori et exteriori fit unus actus moralis, et ita tota illa est una vocatio, quæ omnino gratis datur.

7. *Quo pacto ministri Ecclesiæ possunt concurrere ad primam vocationem eorum qui convertuntur.* — Ultimo vero addo posse ministros Ecclesiæ juvare homines quos instruunt, non solum prædicando, movendo, et alia externa ministeria exercendo, sed etiam apud Deum, pro illis quos docent vel gubernant intercedendo. Et hoc modo possunt conatus Ecclesiæ concurrere ad excitationem seu primam vocationem alterius, etiam ad fidem, non solum per modum conditionis ordinarie requisitæ, seu causæ moralis inducentis, sed etiam per modum meriti de congruo, et impetrationis. Quia licet nemo possit sibi primam vocationem mereri, ut dicemus libro sequenti, unus tamen justus potest alteri illam mereri, sicut Stephanus meruit vocationem Pauli, et ita potest etiam Ecclesia vel minister ejus impetrare a Deo ut præbeat auxilium vocationis internæ eis quibus Evangelium prædicat, neque hoc minuit rationem gratiæ in tali vocatione, quia respectu impetrantis seu merentis procedit ex priori gratia fidei, vel etiam charitatis; respectu autem ejus qui vocatur, semper vocatio illi omnino gratis datur; imo etiam gratia illa, quæ prædicatori data est ad orandum pro audiente, fuit gratuitum beneficium gratiæ ipsi vocato donatum, quia licet alteri immediate collatum fuerit, propter ipsum fuit ei datum. Et ita quocumque modo consideretur ministerium Ecclesiæ regulariter necessarium ad vocandos homines ad fidem, poenitentiam, vel fructum honorum operum, rationem gratiæ in interna et supernaturali vocatione non minuit.

CAPUT XII.

QUOMODO SUPERNATURALIS VOCATIO AB ACTIBUS EORUM QUI VOCANTUR PENDERE POSSIT.

1. *Status difficultatis.* — Superest dicendum de conatu seu cooperatione ejus qui vocatur, an sit aliquo modo necessarius ad primam vocationem, quam quæstionem aliqui confundunt cum illa: an facienti quod in se est Deus conferat gratiam, etiam quoad primam vocationem, seu excitationem. Sed immerito, nam sunt quæstiones diversæ, et ideo hanc posteriorem in librum sequentem remittimus, quia cum declaratione sufficientis

auxilii conjuncta est. In priori ergo puncto, advertendum est sermonem esse posse, aut de conatu ipsius hominis vocati, quo simul cum Deo influit in ipsummet actum supernaturalem quo interius excitatur, vel de aliquo conatu prævio, quo ad illam vocationem tandem perveniatur; de priori nulla superest difficultas, jam enim supra definivimus nostras potentias effective concurrere ad hos actus excitantis gratiæ, quantumvis supernaturales sint: non possunt autem effective concurrere nisi conatum adhibendo; ergo aliquis conatus ex parte recipientis necessarius est, ad primam etiam excitationem divinam. Hic autem conatus non potest dici naturalis, nisi fortasse improprie, et per denominationem extrinsecam, quatenus est ab ipsa potentia, quæ est entitas naturalis; in se tamen spectatus supernaturalis est, quia est realiter idem cum actu supernaturali, et ipsamet actio, quia talis actus fit a Deo principaliter, et a potentia instrumentaliter, ut loquitur D. Thomas, 3 contra gent., cap. 149, ideoque non est a potentia, ut naturalis est, sed ut obedientialiter subest motioni divinæ. Ac proinde ex tali conatu potentiæ non minuitur ratio gratiæ in tali motione; tum quia non est liber, sed necessarius; tum etiam quia non est prævius, sed simultaneus cum influxu Dei. Neque etiam obest supernaturalitati actus, quia tribuitur per potentiam obedientialem, ut dixi: potentia autem obedientialis optime potest influere in actum supernaturalem, ut in lib. 2 explicavi, et in his actibus necessariis multo facilius quam in liberis intelligitur.

2. *Sententia Molinae de conatu prævio ex parte hominis adhibendo proponitur.* — Difficultus ergo est de conatu prævio, qui interdum ex parte hominis adhibendus est, vel adhibetur, ut tandem supernaturalem vocationem internam obtineat, de quo conatu disputant prædicti auctores. Nam Molina dicit posse et debere hominem, naturalem conatum ad aliquas actiones naturalis ordinis adhibere, ut per eum non stet quominus proxime ad fidem vocetur interius. Hujusmodi sunt conatus, aut diligentia ad audiendam fidem et considerandum. Item intentio vel desiderium aliquod invenienti veritatem, seu veram religionem, et salutis viam, et similes; nam hæc et similia regulariter necessaria sunt ante fidem, quia Deus se accommodat naturali modo procedendi hominis in acquirenda cogitatione, et merito ab illo postulat diligentiam in his quæ ex parte sua cum generali concursu suo efficere potest. Illa